

zondag 1 mei | Erfgoeddag 2011

Armoede troef

Infosessie

PROGRAMMA

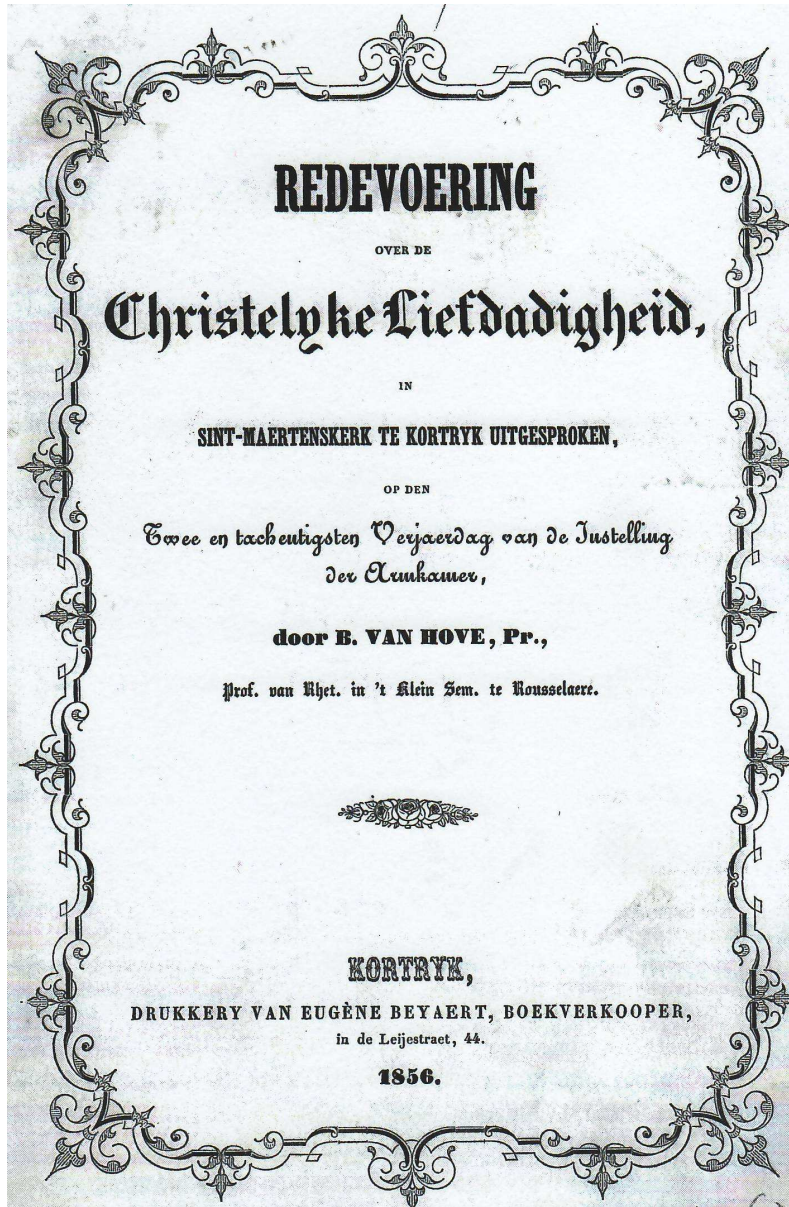
1. Welkom en doelstellingen
2. Toelichting thema
3. Praktisch
4. Evaluatie Erfgoeddag 2010
5. Ideeënprokkelaar

PAUZE

5. Presentatie Demos
6. Vragenmoment

Joseph SACRÉ, *De aalmoes*, Museum voor Schone Kunsten Gent

2. Toelichting thema | Armoede troef

- 2.1. Is er een probleem?
- 2.2. Perceptie van armoede
- 2.3. Oorzaken
- 2.4. Positieve noot...

William-Adolphe BOUGUEREAU, *Famille pauvre*, 1865

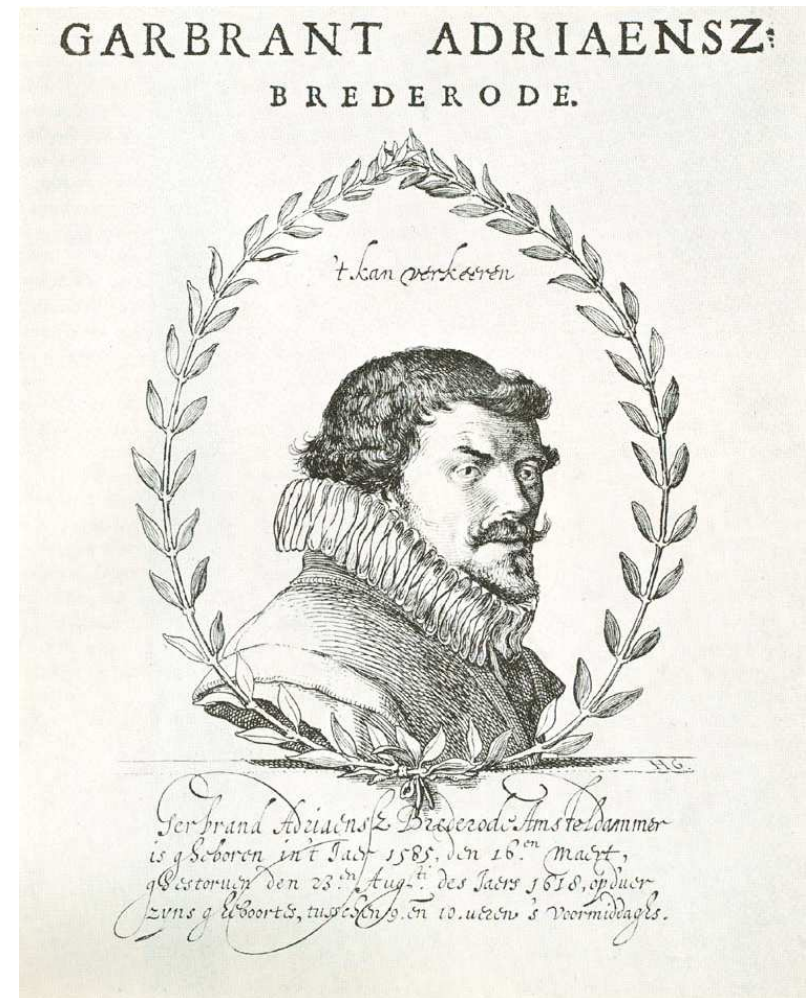
2.1. Is er een probleem?

“Ja! Zij zijn gelukkig ; want het gebrek aen het tijdelijke zal door het bezit van ‘t eeuwige, door het bezit van het hemelrijk zelve beloond worden... Rijk zijn is zoo een groot last, rijk zijn is zoo ene groote verantwoordelijkheid! Een middel is er maer om die last te verminderen, om die verantwoordelijkheid af te leggen, en t’ is de aelmoes gedaen aen de arme lidmaten van Jesus Christus.”

Lof van Armoede (1614)

Ghy Gheesten, die niet gaaren rust,
Gheeft doch wat stilt en hoort met lust
Een leeck een wonder spreuck bewysen:
Want ick wil, dat ghy 't wel verstaat,
De Armoed', die een yder haat,
Voor goedt en boven Rijckdom prysen.

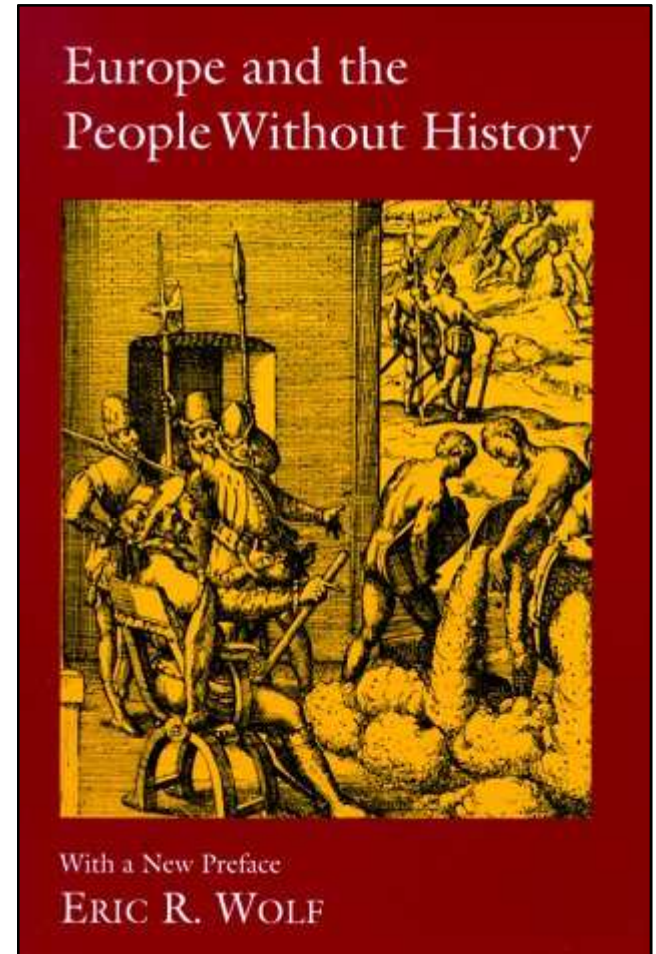
D'Armoede gheeft steeds goeden raadt.
D'Armoede is een seeck're staat,
D'Armoede is onbesorgh't en veylich,
D'Armoede is nucht'ren en nut,
D'Armoede oock veel quaats beschut,
D'Armoede maect de Menschen heylich.

Armoede is moeilijk te vatten want...

- Welke maatstaf?
 - Definities
 - Cijfers
- Zijn we vandaag **beter** of **slechter** af dan in het verleden?
- Is armoede eigen aan onze huidige maatschappij? Of vormt armoede een **natuurlijke staat** en is onze huidige maatschappij een historische uitzondering?

**Deze editie van Erfgoeddag
= inzet van een debat**

*Tombola ten bate van behoeftigen, porseleinkaart, Brugge, ca. 1870
(Antwerpen, collectie MAS)*

Is er een probleem? (bis)

- **armoe, armoede:**
“toestand van de arme,
gebrek aan iets”
- **arm:** “met weinig of
geen bezit, behoeftig,
beklagenswaardig”

BEDREIGINGEN:

- Economisch
- Sociaal
- Politiek
- Medisch
- Moreel

Is er een probleem?

- De problematiek van **bestaansonzekerheid**, maatschappelijke kwetsbaarheid, marginalisering en sociale uitsluiting is reëel
- Complex gegeven (in moderne termen):
 - Méér dan enkel **materieel** tekort (geldgebrek, honger, huisvesting)
 - Probleem van **participatie** en **integratie**
 - Probleem van kunnen kiezen (**kansarmoede**)

Is er een probleem?

Opgelet!

- Houding van de burgerij is **dubbelzinnig**
 - Armen zijn een bedreiging
 - Er is geen 'sociale kwestie'
- Benadering van armoede is sterk **tijdsgebonden**
 - Gevaar voor miserabilistische interpretatie
 - Gevaar voor anachronismen

Meester van Alkmaar, *De hongerigen spijzen*, Werk van barmhartigheid, 1504

2.2. Perceptie van armoede

- De Kerk nam het voortouw
- (vrijwillige) armoede naar het voorbeeld van Christus
Pauperes Christi
- armoede werd als een **deugd** beschouwd

Gevolg: ondersteunen van armen was een lovenswaardige daad waarmee men zijn hemel kon verdienen

- Ontstaan **bedelorden**
bv. Cisterciënzers,
Franciscanen en
Benedictijnen
- Gebouwen met:
 - *aalmoezenij*: bedelen van
brood
 - *infirmérie*: opnemen van
zieken
 - *passantenhuis*: opnemen van
zwerfers of pelgrims

- Stedelijke hospitalen
- Tafels van de Heilige Geest
- Godshuizen en passantenhuizen
- Vorm van armenzorg bij broederschappen en (ambachts)gilden - interne en externe armenzorg
- Armenscholen

- Humanisten: plaag, bedreiging van de maatschappelijke orde
- *De Subventione Pauperum* (1525) – Juan Luis Vives
 - radicale herstructurering van armenzorg
 - hardere aanpak van de bedelarij en landloperij
 - centralisatie van de initiatieven
 - tegen inmenging van Kerk, maar rol overheid

= grotere sociale controle!

- Edict Karel V (1531)
 - verbod op bedelarij
 - arbeidsplicht voor valide armen
 - bestaande bijstandsinitiatieven moesten verenigd worden in een gemeenschappelijk fonds, de ‘Gemene Beurs’ of ‘armenkamer’
- Bergen van Barmhartigheid
- Tucht- en correctiehuizen
- Armenscholen / weeshuizen

18 en 19^e eeuw

- Overheid wou armenzorg onttrekken aan invloed van Kerk:
1925 **COO**, daarna in 1976 **OCMW's**
- De nadruk bij de meeste overheidsmaatregelen lag nog steeds op **disciplinerig.**

Anoniem, *Karig maal*, 17^e eeuw, Museum voor Schone Kunsten, Gent

- Burelen van Weldadigheid
- Commissies van Burgerlijke Godshuizen
- Bedelaarsgestichten (Merksplas)
- Kolonies (Wortel)

Tegen 1853 beschikten 2.514 gemeenten (van de 2.525 of 99,6% van het totaal) over een Bureel van Weldadigheid.

*Werken om ellendigen naer ziel en lichaem een **eerlyk** bestaen te verschaffen, hen **deugdzaam** te maken; om ongelukkigen, door het noodlot getroffen, in hunnen vorigen stand te **herstellen**; om de samenleving van een drukkenden last te verlossen; om de openbare ontstichting, de misdaden te **voorkomen**; wat edele taek, wat verheven doelwit!*

(E.G. OPSOMER. *De armoede en de bureelen van weldadigheid. Middelen om het lot der armen te verbeteren.* Gent, 1853, p. 12)

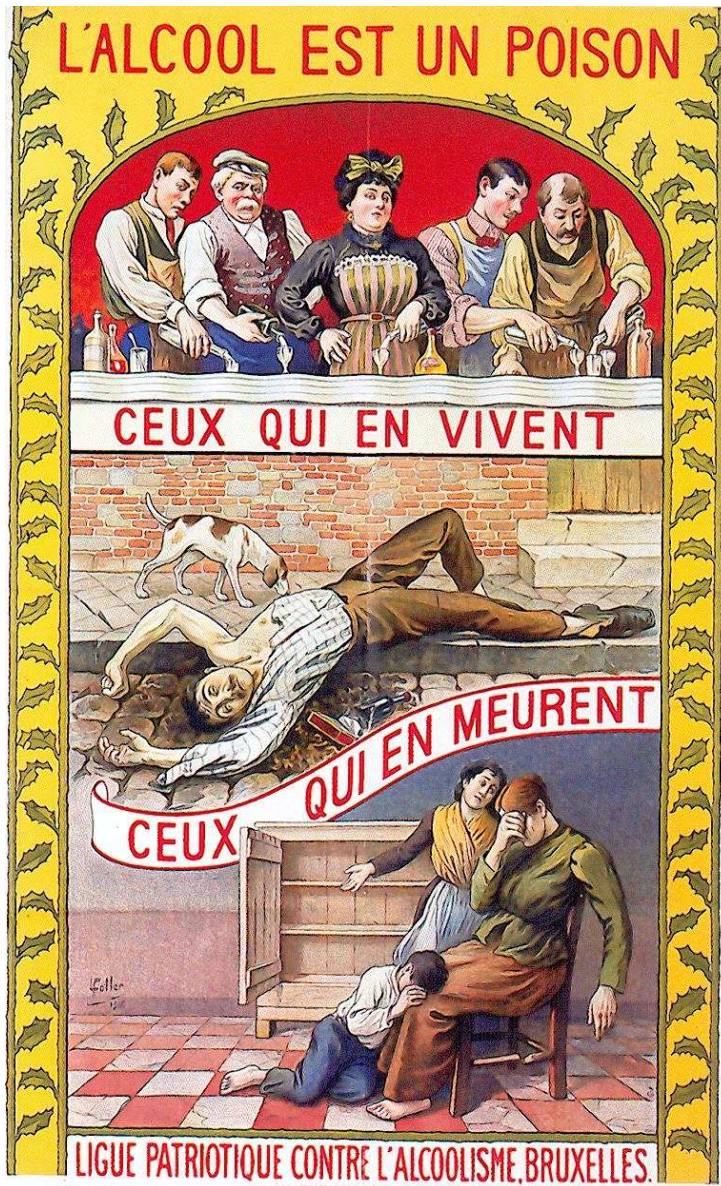
Arm Vlaanderen

19^e eeuw: sociale problematiek steeds nijpender,
massa geproletariseerde arbeiders groeide snel aan
syndicale arbeidersorganisaties en verzuiling

→ **de eerste sociale wetten**

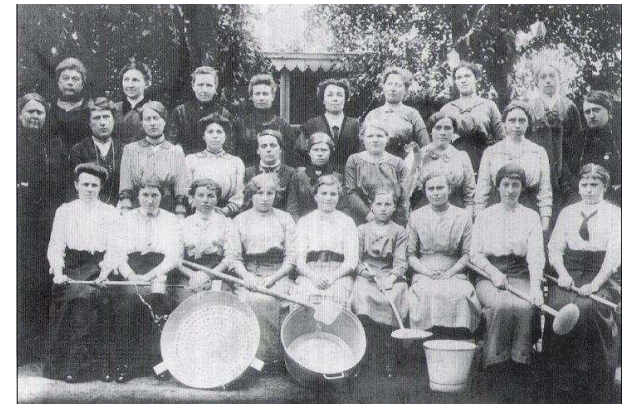
Ontstaan tal van verenigingen, welzijnsorganisaties
en andere instellingen die op welke wijze dan ook
de levensomstandigheden van de armen wilden
controleren en verbeteren.

Arm Vlaanderen (Auguste De Winne)

Vormen van liefdadigheid

1. Armeenzorg
2. Gezinshulp
3. Opvang van wezen, vondelingen en verwaarloosde kinderen
4. Medische hulpverlening
5. Gehandicaptenzorg
6. Bejaardenzorg
7. Begeleiding van vervolgdgen
8. Morele begeleiding
9. Opvang van vreemdelingen
10. Volksopvoeding
11. Voorzorg en zelfhulp
12. Kredietverlening

Armenschaal van Mol, 19de eeuw
(Turnhout, Taxandria Museum)

Comité de patronage de l'oeuvre de
la soupe scolaire (Brussel)
Le Diner de la première communion
(Brussel)
Les Ateliers réunis, restaurants
économiques (coöperatieve
vennootschap, Brussel)

Le dernier des jardins d'enfants.
Société philanthropique scolaire
(Brussel)
Oeuvre des Petits Pieds nus
Société des petites Mains bleues
Vestiaires catholiques

STAAT VAN HET PERSOONEEL EN VAN DE WERKEN,
op 31 december 1871.

LEDEN EN WELDOENERS.		WERKEN.	
Getal der werkliden	1870 1871 8 9	GEDURENDE HET JAAR van het voor- verloop gaande.	NIEUWE WERKEN.
Getal der eere-leden	1 1		
Getal der aspirant-leden	1 1		
TOTAAL DER LEDEN	10	1871	
Getal der leden dit jaar in de heilige Ordens getreden		Getal der Familien iedere week bezocht	12
		Getal der verwezentlijke godsdienstige Huwelijken	
		Getal der wettiggemaakte Kinderen	
		Getal der gepatrooneerde Scholieren en derwezene Kinderen	
		Getal der gepatrooneerde Ambachtsleerli	
		Getal der onderwezene Werklieden (Heil Genootschappen van Sint-Joseph, enz.)	
		Getal der Militairen over hunne godsdiel onderrigt	

NAMEN DER LEDEN GESTORVEN IN 1871

*Colman, Maest des 3 Januari 1871
Amplanden, Ch. Louis 1. Maest of*

“Dieu comme but, les pauvres comme moyen”

Getal der Familien iedere week bezocht	12	8
Getal der verwezentlijke godsdienstige Huwelijken		
Getal der wettiggemaakte Kinderen		
Getal der gepatrooneerde Scholieren en der arme onderwezene Kinderen	57	53
Getal der gepatrooneerde Ambachtsleerlingen		
Getal der onderwezene Werklieden (Heilige-Familien, Genootschappen van Sint-Joseph, enz.)		
Getal der Militairen over hunne godsdienstige pligten onderrigt		

Conférences de St-Vincent de Paul of Vincentianen (Sint-Vincentius-a-Paulo-genootschappen)

Disciplinering / moralisering

Eigen verantwoordelijkheid

Zelfbeheersing

Vooruitziendheid

(spaarzaamheid)

Strategie tot verburgerlijking

Welken weg zult gij kiezen ?

Voorzorg en zelfhulp

- > Te kaderen in sociale strijd
- > Te kaderen in de opkomst van de arbeidersbeweging
- > Maatschappijen van onderlinge bijstand
- > mutualiteiten
- > Coöperatieven
- > Syndicaten

Door machthebbers **argwanend** bekeken

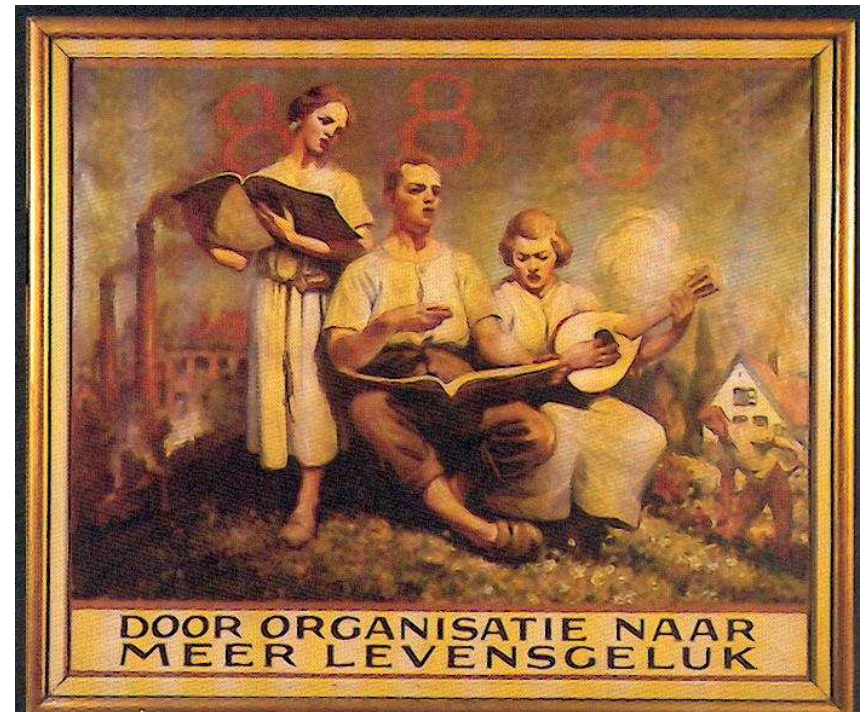
- > Eerst gedoogd
- > Later selectief gestimuleerd: politiek van gesubsidieerde vrijheid

Verzuiling

- > Socialisten
- > Katholieken
- > Liberalen

- Tijdens interbellum:
grens tussen
levensomstandigheden van
arbeiders en armen erg dun
- Geen werkloosheidsuitkering
of minimuminkomen: zich
richten tot de Commissie van
Openbare Onderstand (COO,
opgericht in elke gemeente
bij wet van 10 maart
1925)→OCMW (sinds 1976)

Armoedebestrijding in de 20e en 21e eeuw

- Van *incidenteel* naar **georganiseerd**
- van burgerlijk / religieus 'vrijwilligerswerk' naar professionele loonarbeid
- van 'bienfasaince' naar 'prévoyance'
- vervolg van de hulpverlening
 - > Wet van 1921 (vzw's)
 - > Wet van 1925 (COO)
 - > Jaren 20: Sociale scholen
 - > ...
- **democratiseringsprocessen**
 - > Politiek
 - > Sociaal-economisch (sociale zekerheid)
 - > Cultureel (onderwijs)

2.3. Oorzaken van armoede

Incidenteel

Epidemieën, oorlogen, overstromingen,...

Cyclisch

Prijsbewegingen door bevolkingsdruk (Malthus), hongercrises, economische conjunctuur,...

Structureel

Gezinscyclus - armoedeval

Jozef GEIRNAERT, *Openbare verkoop na gerechtelijke inbeslagneming*, Museum voor Schone Kunsten, Gent

2.4. 'Positieve' noot...

Armen als zelfstandig handelende actoren?

Olwen Hufton, "An economy of makeshifts"

Overlevingsstrategieën:

- Familiale netwerken en vriendschap
- Pandbelening
- Loonarbeid
- Onderlinge hulp
- Seizoens(migratie)
- Criminaliteit
- Prostitutie

...

Aankomst op Ellis Island, Ellis Island Immigration Museum

3. Praktisch

- www.erfgoeddag.be/inschrijving
(login en paswoord)
- Handleiding en filmpje
<http://erfgoeddag.faronet.be/hoe-inschrijven>
- Zelf of via de lokale coördinator

Werkmannen in een werkmanstrein, KADOC

Algemene voorwaarden

- Link met het thema
- Gratis!
- Géén opendeur
- Op zondag 1 mei 2011 tussen 10 en 18uur

De keisnijing, ca. 1494?, Hieronymus Bosch

- Speciale vermeldingen

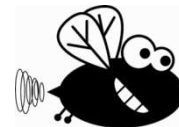
- omschrijving van activiteit en motivering
- max. 5 per provincie

- partnerschappen
- originaliteit
- uitdieping thema
- betrekken van gemeenschap

- Kindvriendelijkheid

- Activiteiten specifiek gericht op kinderen / gezin

- CultuurNet Vlaanderen

Extra visibiliteit in
programmabrochure, op website
en het persdossier!

- WAK: 22 april t.e.m. 1 mei
- Ja, ik wil!
 - Koppeling aan Europees Jaar van het Vrijwilligerswerk
 - Zet je vrijwilligers in de bloemetjes!

Hoe inschrijven?

- Week van de Amateurkunsten
 - via www.wak.be
 - Vanaf 01/10
 - voorwaarden
 - 22 april - 1 mei
 - amateurkunsten
- Promomateriaal
- Opgelet!

- amateurtheatergezelschappen voeren stukken op zoals **'Les Misérables'**, **'Het gezin van Paemel'**...
- luidt Erfgoeddag in met nummers als **'de fanfare van Honger en Dorst'** en **'De Internationale'**
- organiseer een workshop **'sociale fotografie'** en laat de cursisten 'armoede anno 2010' in beeld brengen
- Vraag mensen om hun **levenservaringen** en **herinneringen** op te schrijven, en laat deze teksten aan theatergroepen of vertellers
- breng **sprookjes** over kommer, kwel, armoede en bijtende kou

Lokale coördinator

- <http://erfgoeddag.faronet.be/lokale-coördinatoren>
- aanspreekpunt zowel voor coördinatie Erfgoeddag als kandidaat-deelnemers
- stroomlijnt het lokale programma
- Wie schrijft in? Wie bestelt promotiemateriaal?

Meesters van de H. Geesttafel delen brood uit onder de disarmen van de sint-Jakobsparochie in Gent, 1436, Archief Sint-Jakobskerk Gent, Reg. nr . 649 fol. 1

Kwaliteitscomité: een dubbele rol!

- Kwaliteitscomité 1
= Screening ingediende activiteiten
- Kwaliteitscomité 2
= definitief programma + speciale vermelding!

Meester van Alkmaar, *De zeven werken van barmhartigheid*, 1504

Belangrijke data

- 17 september t/m 17 december:
inschrijvingsperiode
- 23 december: eerste kwaliteitscomité
- 3 t/m 27 januari: lokale coördinator
- 3 februari: tweede kwaliteitscomité

Promotiemateriaal

- Affiches
- Affiches met witruimte
- Flyers met witruimte
- Stickers
- Programmabrochure
- Vlag
 - Eind februari : levering promotiemateriaal
 - Begin april: nationale persconferentie + volledige programma online
 - Begin april: levering programmabrochure

Eigen promotie: logo Erfgoeddag!

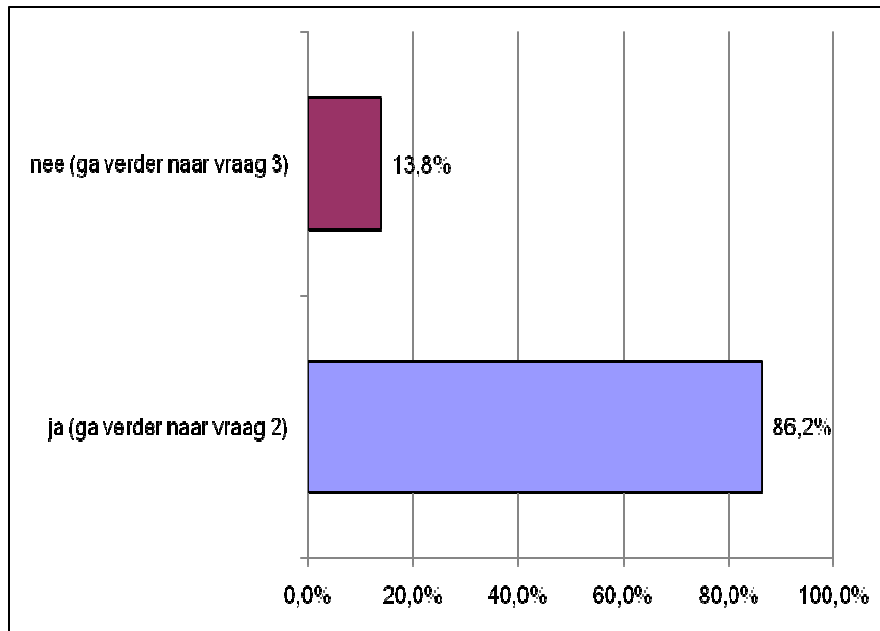
4. Evaluatie Erfgoeddag 2010

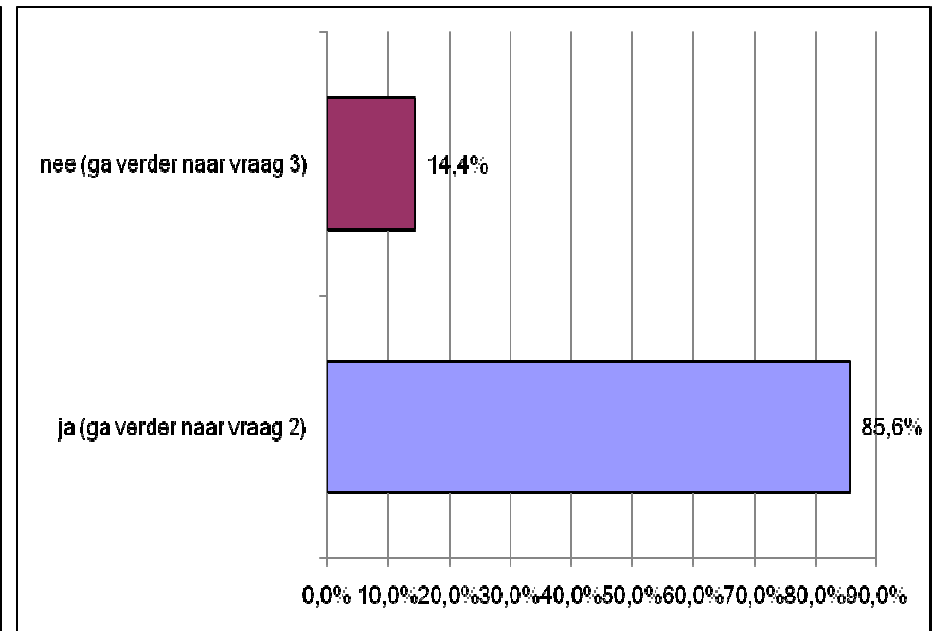
4. Evaluatie Erfgoeddag 2010

4.1. Tevreden over EGD?

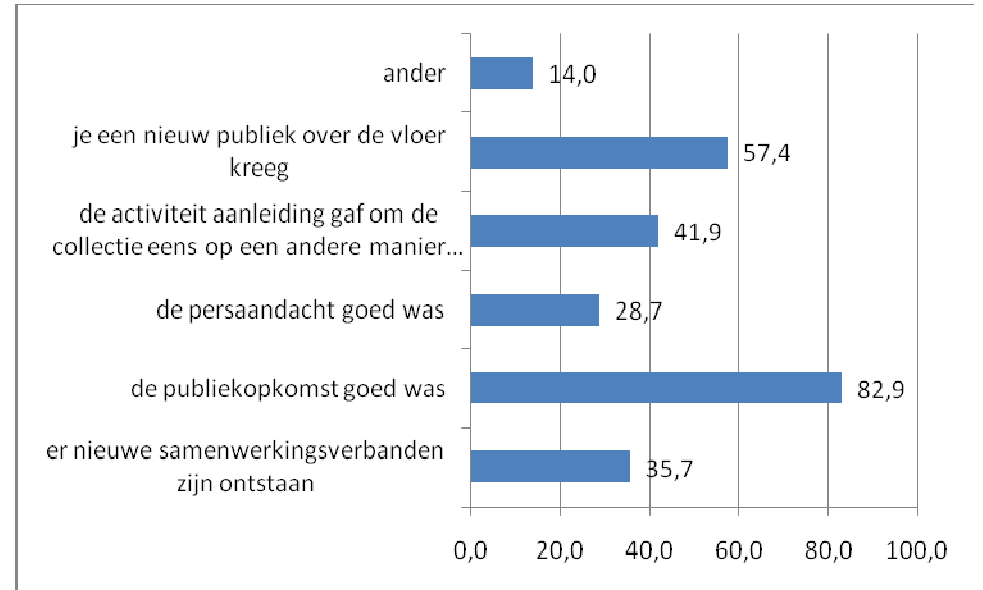
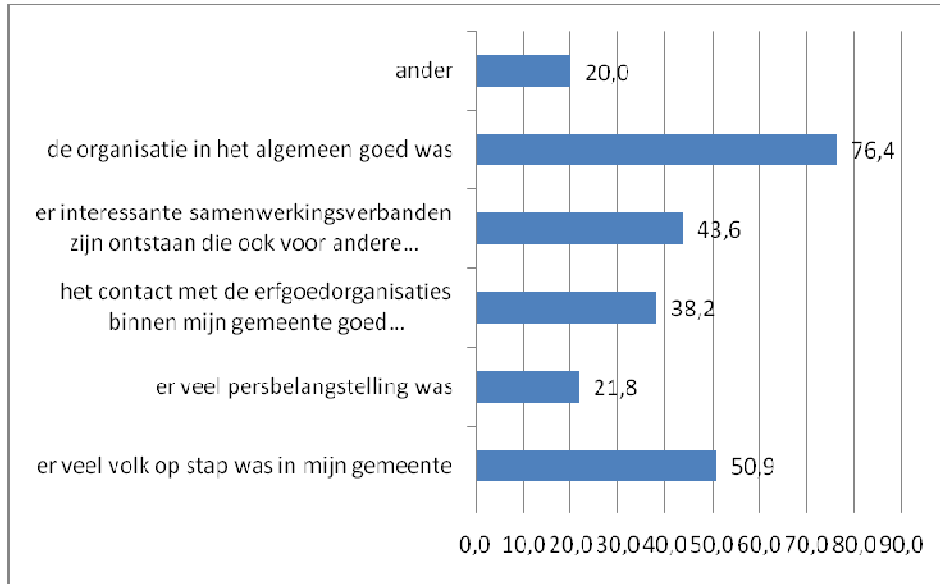
Locko's

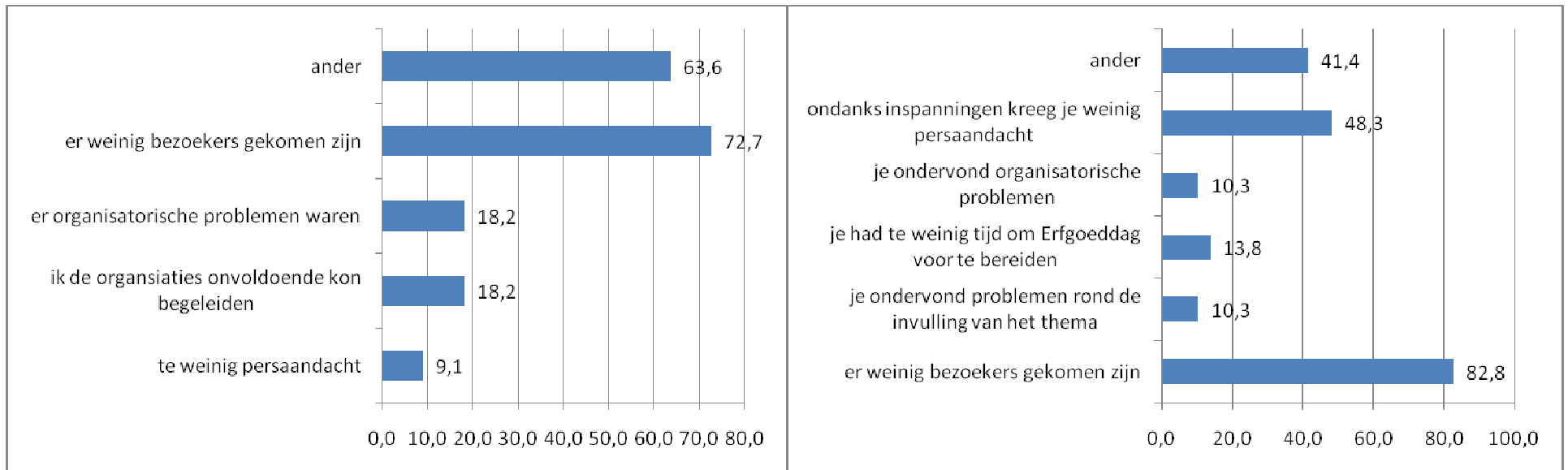
Sector

4.2. Reden tevredenheid?

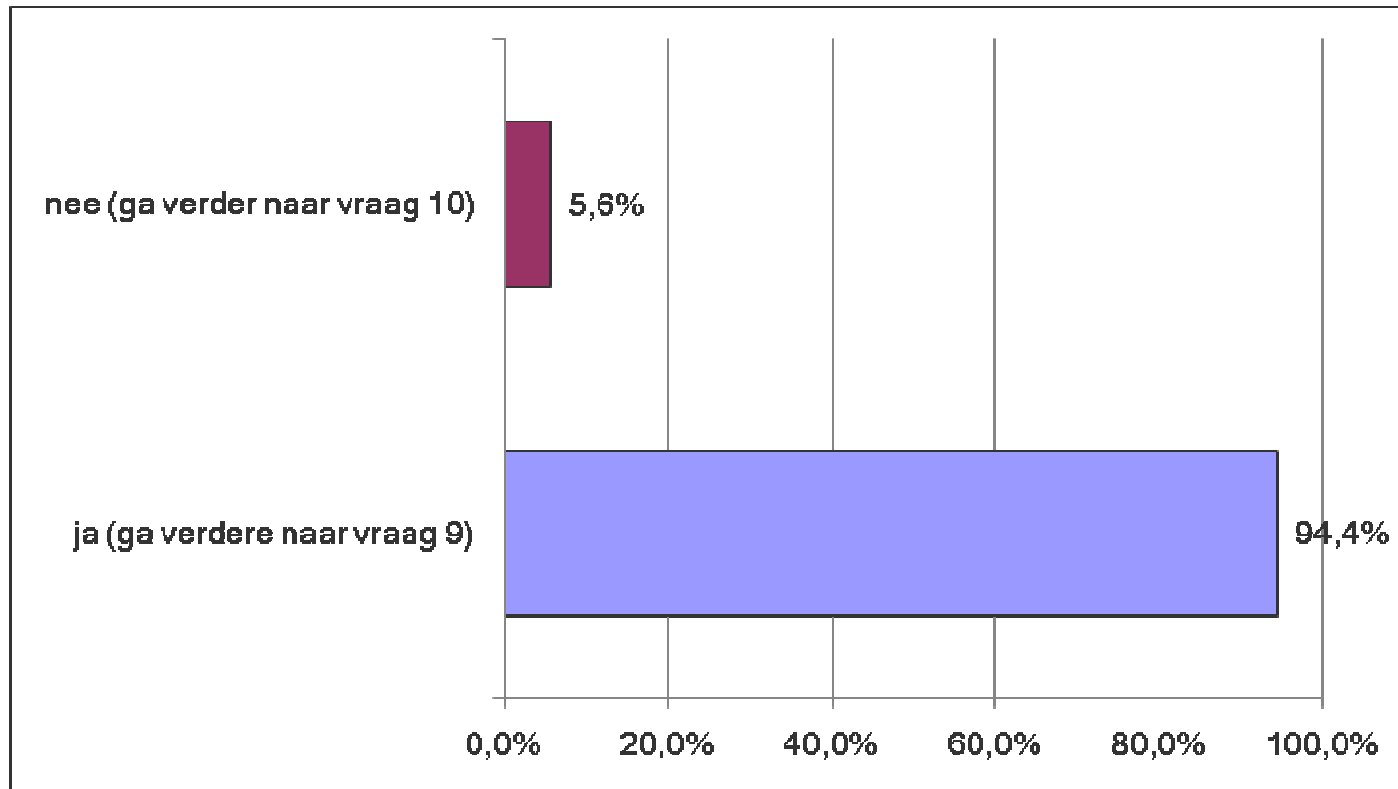

4.3. Reden ontevredenheid?

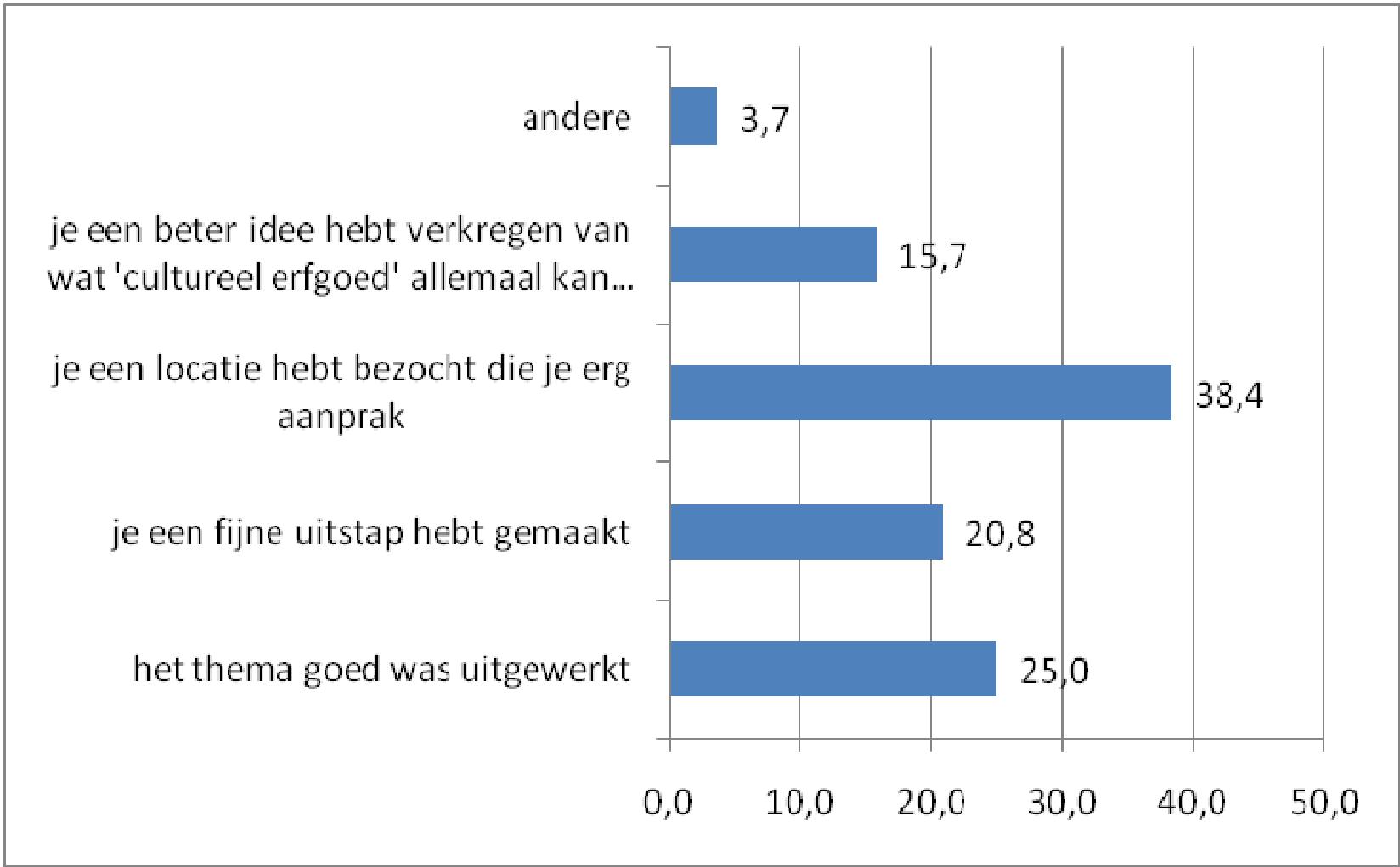

4.4. Evaluatie publiek

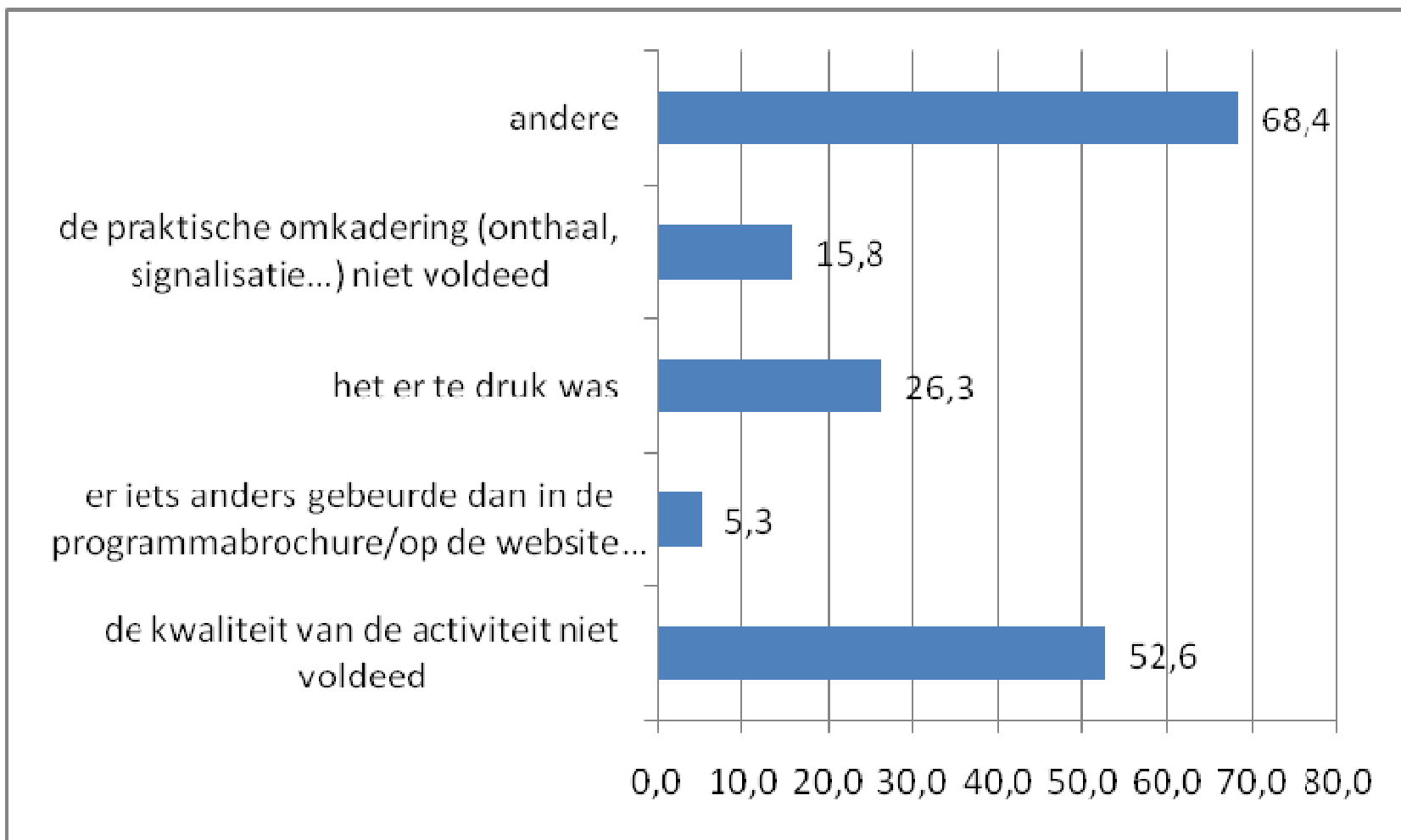
Tevreden over EGD?

Reden tevredenheid?

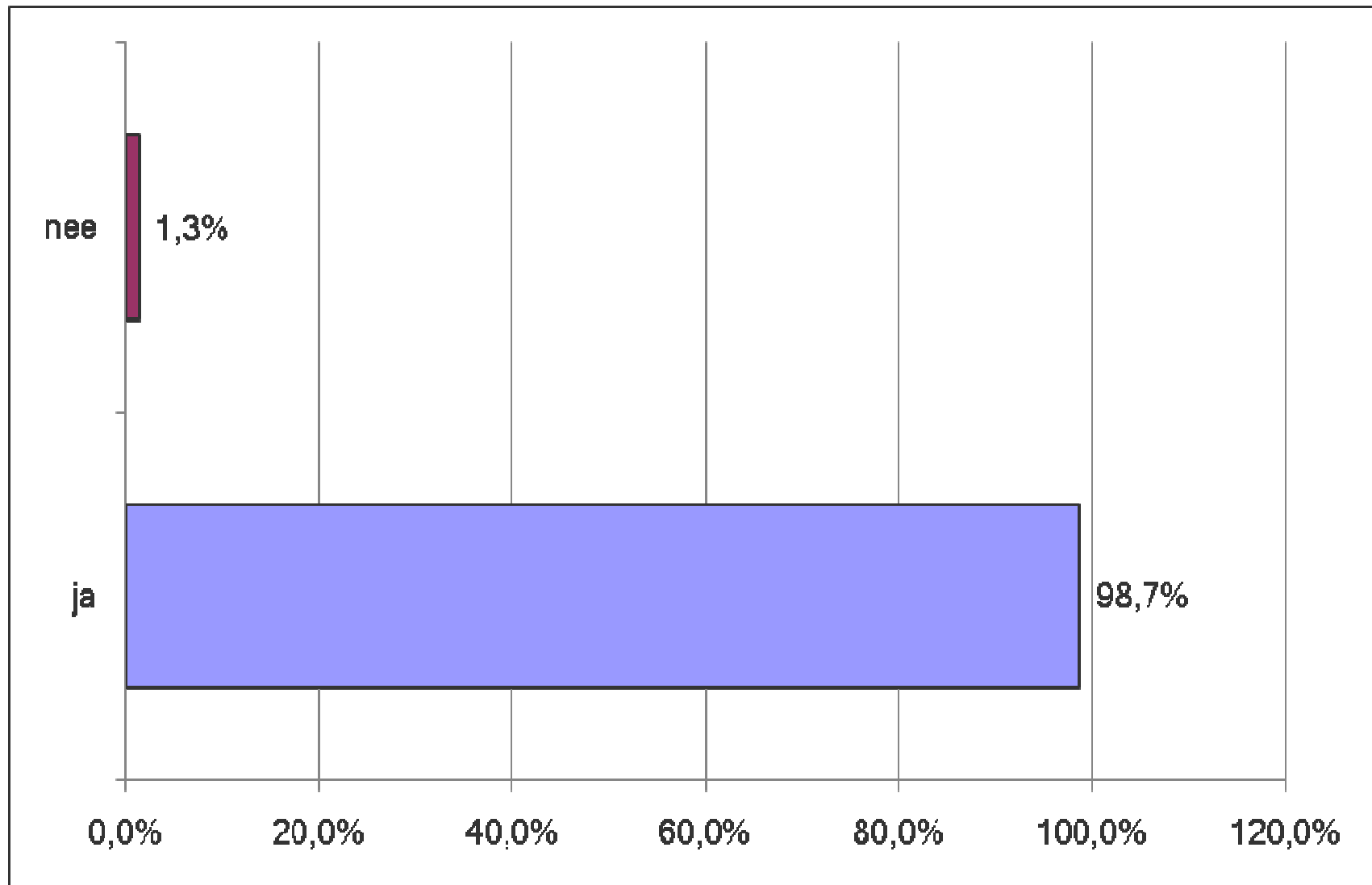
Reden ontevredenheid - I

Reden ontevredenheid - II

- er was in de programmabrochure meer beloofd dan ter plaatse geleverd
- te weinig en geen verband met het thema FAKE (het was fake)
- te samen met de 10 miles
- meeste activiteiten met gids te beperkt in uren (14u tot 18u)
- soms te ver en slecht aangegeven op kaart. te klein...
- de tijdsduur van de rondleidingen stond niet vermeld. Op die manier was er een overlapping tussen sommige activiteiten, wat wel jammer was! Was dit vermeld dan zou er bij de inschrijving wel rekening gehouden worden dat men een rondleiding volledig kan meemaken. Volgend jaar hopelijk beter onze interesse beter te plannen!
- je vooraf voor bepaalde evenementen moet inschrijven
- de duurtijd van de verschillende themawandelingen niet expliciet opgegeven waren.

4.5. Trouw publiek

4.6. Suggesties publiek

- soms zijn er zoveel verschillende activiteiten binnen één regio dat het overzicht verloren gaat. misschien beter focussen op de "grotere" inhoudelijke zaken voor een algemeen publiek - en de "kleinere" thema's bij een zeer specifiek en doelgericht publiek aanbrenge n ?
- ipv wat erfgoed niet is, aub volgende keer over **echt erfgoed**
- Jullie doen schitterend werk. Proficiat! 't Is een uitstekende gelegenheid om op ontdekking te gaan in eigen streek. En er is nog zoveel om te bezoeken. Dankjewel, aan allen die zich inzetten voor het welslagen van zulke dagen.
- Vooral naar **kinderen** toe graag nog concretere zaken voorzien : vb. proeven, doen, zoeken, ... Bij een activiteit mochten de kinderen zich verkleden en knutselen, terwijl de ouders meer uitleg kregen over een bepaalde "fake"figuur : zeer geslaagd.
- beter aangeven of er **reservatie** nodig is
- *Keep on the good work and keep ongoing.*
- zorg er eens voor dat interessante collecties bij de **gewone man in de straat** getoond kunnen worden. Misschien zit er zelfs sponsoring in voor de verzamelaar van het ongewone.
- de **tijdspanne** om verschillende item's te bezoeken is te kort, eventueel spreiden over twee dagen
- Graag **duidelijke aanduiding** van straten a.u.b.
- Is ideaal. Verrijkt. Staat open voor een groot publiek. Houden zo! Bedankt aan alle medewerkers.
- beter data uitzoeken of ook andere grote evenementen/activiteiten op zelfde dag valt. Onderwerp was niet interessant. Gelieve meer de nadruk te leggen op monumenten, gebouwen, instellingen, enz die dus duidelijk in het teken staan van het **ERFGOED**. Het is toch trouwens het thema 'erfgoeddag'. Deze uitgave had eigenlijk niet veel te maken met het erfgoed in de werkelijke zin van het woord.
- Doe zo verder.
- Het **vooraf inschrijven** is niet evident.

Gewoon verder doen met die Erfgoeddag!

5. Ideeënsprokkelaar

- Eén insteek, van waaruit wordt verder gewerkt
- Alles kan, ook 'onmogelijke' ideeën
- Tijd: max. 20'
- Eén verslaggever per groepje
- Ideeën na afloop van de infosessies terug te vinden op www.erfgoeddag.be (rss)

- Welke activiteit(en) zou je zelf op Erfgoeddag graag bezoeken, en waarom?
- Hoe zou je een activiteit aantrekkelijk kunnen maken voor gezinnen?
- Welke objecten in je collectie hebben een link met het thema 'Armoef troef'?
- Met welke partners zou je kunnen samenwerken?

PAUZE

Harde Tijden (1885), Hubert van Herkomer